

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.

II. emelet, 18. ajtó,

hová az előfizetési pénzek,
kéziratok és fölcsólamások
küldendők.Bérmertelen levelek el nem
fogadtnak.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.

ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMÜVELŐDÉSI

HETILAP.

Előfizetési díj:

Egy évre 6 frt
Fél évre 3 „
Negyedévre 1 „ 60 kr.
Egyes szám 12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos petsor 10 kr
Többszörös hirdetésnél 7 „
Nyilttér sorja 20 „
Bélyegdíj 30 „
minden beigtatás után.

Felelős szerkesztő: Zsengeri Samu.

Megjelenik hetenként egyszer.

Tartalom: Haladópartti konferencia. — A bazini vérvád. Acsády Ignácztól. — Ónody és a t.-löki zsidók. Rosinger Mártontól. — A reformkérdés. Szontagh Jenőtől. — Bibliaifejtegetési tanulmányok. Steiner Ignácztól. — Levelezések. — Különfélék — Szerkesztői posta. — Hirdetések.

Kérelem.

Tisztelettel kérjük lapunk eddigi előfizetőit, sziveskedjenek az előfizetést minél előbb megújítani, hogy a lap szétküldésében megszakítás ne történjen. Régebbi hátralékosainkat pedig, kiket a héten külön levelezői lapon is fejszólitottunk, ismételen s sürgetve kérjük tartozásuk azonnali beküldésére, mert különben kénytelenek leszünk őket a laphan névleg felszólitani.

Haladópartti konferencia.

Jelenlegi felekezeti állapotaink türhetetlenné váltak, nem lehet tovább azt a ziláltságot tétlen nézni, mely a zsidó hitéletben meghonosodni látszik. A megfeneklett felekezeti szekeret valahogy meg kell indítanunk, ha azt nem akarjuk, hogy végképpen elsüppedjen.

Nincsen haladni kívánó zsidó, a ki erről meg nem volna győződve és az utóbbi időben mindenfelől hangoztatott reform törekvések sem tekinthetők másnak, mint ezen meggyőződés folyományának.

A reformtörekvéseket téves és hitéletünkre való veszedelmes voltuknál fogva senki sem méltatta komoly szóra, mert velünk együtt minden józan gondolkodású zsidó jól tudja, hogy a vallási forradalom, mit a reform okvetetlen előidézne, végképpen romba dönténé felekezeti épületünk amugy is roskadozó falait.

Nem vallási reform, mit már gyakran hangoztatunk, hanem egyetértés kell nekünk, nehogy a létező intézményeket alapjukban megingassuk, hanem, hogy azokat megszilárdíthassuk és korszerűsithessük.

S ugy látszik ez a célja dr. Szigeti Márton felhívásának is, melyet a minap főbb pontjaiban t. olvasóinkkal megismertettünk. Jóllehet a felhívást nem helyesljük egész terjedelmében, de mert törekvéseinkkel főbb mozzanataiban összevág, kell, hogy reflektáljunk reá már azért is, mivel a felszólaló szavai szerint elismert tekintélyek tisztelték meg leveleikkel, melyekben örömtelten és buzditólag adták értésére, hogy nézetét hitközségeikben a legmelegebb lelkesedéssel karolták fel s mert őszinte és ünnepélyes vallomást tesz az iránt, hogy a vallást bolygatni nem akarja.

Mi az említett felhívásban két dolgot nem helyeslünk; t. i. azt, hogy egy országos kongresszus összehívását sürgeti, továbbá pedig, hogy a zsidó vallást jelen alakjában időszerűtlennek tartja.

Az országos kongresszus összehívásának czélszerűtlenségét csak a minap fejtegettük, most meg annak lehetetlenségét akarjuk constatálni.

Az országos kongresszus a haza egész zsidóságát involválja, legyen az neolog vagy orthodox; képzelhető-e, hogy a miniszter — mert csak az hívhatná össze — képes volna az orthodoxokat arra birni, hogy képviseltessék magukat oly gyűlésen, melyen szerintük a zsidó vallás tönkre tétetik? A haladó zsidók maguk pedig nem alkothatnak kongresszust mind addig, míg a törvényhozás tényleg két különféle zsidó felekezetet törvénybe nem igtat s így nincs is joga a kormánynak egy csupán neologokból álló kongresszust egybehívni.

Kongresszusról tehát szó sem lehet, de igenis haladópartti konferenciáról, mely nem a kormány által, hanem egyes kiválóbb zsidó községek vagy férfiak által volna egybe hívandó.

S ezt dr. Szigetivel meg is értettük, midőn minap látogatásával megtisztelt bennünket s ő meg is vallotta, hogy tévesen használta a kongresszus kifejezést s hogy részéről sem kíván egyebet pártkonferenciánál. Így tehát az általa említett tekintélyes férfiak dolga volna, a szóban levő értekezletet egybe hívni és annak egy kész munkatervezetet elterjeszteni.

Nem tudjuk, hogy kik azok a férfiak, a kiknek nyilatkozatai által dr. Szigeti magát annyira megtisztelve érzi; de minden esetre fel kell róluk tételeznünk, hogy képesek a maguk községére és a környékökbeli zsidókra kellő befolyást gyakorolni. S ha e föltevésünk áll, ugy nincsen többé akadály, mely a konferenciát megghiúsíthatná.

Itt azonban szükségesnek tartjuk hitfeleinket arra figyelmeztetni, hogy ne várják a kezdeményezést a főváros valamely nagy férfújától, először mert a felekezeti ügyünket szívükön hordó nagy férfiak itt sokkal gyérebbek, mint gondolják, de még azért is, mert az ily konferencia néhány itteni nagy férfú intenczióival ellenkezik; itt nálunk megelégszik mindenki titulussal és békés jövedelmező állásával; s a ki az egyiket megcsönkítani s a másikat megzavarni akarja,

azt vagy dölyfösen megvetik, vagy egyszerűen ártalmatlanná teszik.

Tudtunkkal felekezeti ügyekben eddig sem voltak a fővárosi zsidók a kezdeményezők, tehát most se várják tőlök, hogy a mozgalom élére álljanak. Szerintünk legcélszerűbb volna, ha a nagyvárad, nagy-kanizsai, pécsi vagy aradi hitsorsosok indítanák meg a mozgalmat s vennék kezökbe az ügyet, sőt még azt is tanácsoljuk, hogy az előértekezletek is vidéken folyjanak. Ebbeli tanácsunkra különös okunk van, melyet, ha tette kerül a sor, nem mulasztunk el e helyütt elmondani.

A konferencia teendőiről szólani még korán volna; hadd öltön előbb a dolog testet s akkor majd elmondjuk a munkaprogramra vonatkozó nézeteinket is. Any nyit azonban már előre is megjegyzünk — s ez éppen a második pont, melyben dr. Szigetivel egyet nem értünk — vallási reformokról ott tanácskozni nem szabad, ha az értekezletet meddővé tenni nem akarják.

Tehát munkára fel!

A bazini vérvád.

Nem akarok a most folyó antiszemita hajszokba elegyedni s tisztán egy tény fölemlítésére szoritkozom, melyről a történeti igazság érdekében nem lesz fölösleges megemlékezni. A bazini eset, mely 1529-ben történt, az utóbbi időben több ízben fölemlített, legutóbb dr. Ballagi Aladár ur, Ballagi Mór, az érdekes bibliafordító és nyelvész fia és állítólagos történetíró által. Épen most tartotta időszzerűen egyik heti lapban, mely a nép számára készül, közzétenni a muzeum egyik régi német nyomtatványának magyar fordítását, melyben el van mondva, hogy 1529-ben a zsidók Bazin városában egy keresztény fiugyermeket ritualiter meggyilkoltak, miért is a bazini zsidók, a kik tíz évnél idősebbek voltak, mind megölettek. Ballagi ur bevezetésében mindenféle dajkameséről beszél ugyan, melyet a zsidókról hisznek. Tőle azonban többet lehetett volna várni s valóban meglepett, hogy épen ő emlegeti ezeket a „dajkameséket“ a nélkül, hogy határozottan és kereken rámutatna alaptalan voltukra. 1507-ben Pfefferkorn János kikeresztelkedett zsidó, korának legnagyobb zsidóüldözője, Judenspiegel című munkát irt, melyben minden képzelhető vádat emel a zsidók ellen. Egyet azonban ő is a leghatározottabban kijelent: élesen tiltakozik azon vád ellen, mintha a zsidók keresztény vért használnának s azért keresztény gyermekeket ölnének meg. E vád ellen még az ő lelkiismerete is föllázadt, ő is szükségesnek tartotta a dajkamesét megfelelően visszautasítani. Ez a különbség a tizenhatodik század zsidó származásu antiszemitái és a modernek közt.

A mi azonban nem lepett meg Ballagi Aladár urtól, noha történetírónak tartja magát, az az, hogy nem tudja, hogy a bazini esetre vonatkozó hivatalos akták még ma is megvannak s így a történetírónak, ha csakugyan az igazságot keresi, van alkalma az ügyet igaz mivoltában megismerni. Nem kell egyetlen régi röpíratra szoritkoznia, hanem átkutathatja magukat az egykoru aktákat. Történetírótól meg is várhatni, hogy habár „nehány adat“ közlésére szoritkozik, ez adatokat legalább hiteles és megbízható forrásból merítse. Miféle történetíró lenne az, aki háromszáz év múlva a tizza-eszlári esetről csak a Magyar Állam közléseit mutatná be a helyett, hogy a rendelkezésére álló hivatalos aktákból merítené adatait. Ballagi ur annál inkább tudhatta volna, hogy a bazini pör aktái megvannak, mert épen 1882. jun. 4-én jelent meg ez esetről nagyrészt közlés az Augsburgi Allg. Ztg. mellékletén. A cikkben is el van mondva, hogy az illető ak-

ták a közös pénzügyminiszterium levéltárában vannak következő felirattal: „Examen und Urteil über die Juden zu Bösing in Ungarn, die einen Christenbuben 9 Jahre alt mit vielen Wunden gemartert und gemordet haben, worauf alle Juden, Weiber, Töchter, Dienstboten, so über zehn Jahre alt waren, hingerichtet wurden.“

Ez akták alapján az ismert német lap röviden elmondta a bazini esetet. Czikke ezen része fordításban így hangzik: „Farkas bazini gróf pénzzel tartozott Estlein Ausch ottani zsidónak, továbbá néhány más zsidónak Marcheggben, Alsó-Ausztriában. Szabadulni akart az adósságtól, még pedig úgy, hogy hitelezőit elteszi láb alól. Farkas gróf tehát egy öreg feleszü asszonyt egy keresztény gyermekkel, a ki nem is az asszonyé volt, eltávolított Bazinból. Midőn ez megtörtént s a szülők gyermeköket keresni kezdtek, Farkas gróf vádat emelt a zsidók ellen. Erre a nép házaikba tört s rabolni és pusztítani kezdett. Estlein Ausch fogságra vettetett, kinpadra vonatott, hogy vallomást csikarjanak ki tőle. Azt vallotta, a mit akartak és kívántak, a többek közt azt is, hogy a marcheggi zsidók szintén bűntársai.

Erre az összes zsidók, kik életöket futással meg nem mentették, máglyára vettek. Ezen Farkas gróf Marcheggben akarta művét folytatni. A bécsi zsidók azonban 1529. jan. 12-én Ferdinand császárhoz fordultak azon kérelemmel, vizsgáltsassa meg az ügyet. A császár Linczből, hol akkor időzött, 1529. junius 21-én elrendelte, hogy a vádolt marcheggi zsidók Salm Miklós gróf császári főkapitánynak — a vaskezűnek — adassanak át, hogy ő vigye a pert, s hozza meg az ítéletet. Midőn a pör még folyamatban volt, a Bécsből üzleti dolgokban ide-oda vándorló zsidók megtalálták az eltűnt asszonyt a gyermekkel együtt, mely állítólag megöletett, mire magától értetődőleg a pör is véget ért. Minő sors érte e tetteért Farkas gróft, az az aktákból nem tűnik ki.“

Igy adja elő az augsburgi Allg. Ztg. f. é. junius 4-ki száma a sokat emlegetett bazini esetet. Csakugyan megfelel-e ez előadás az aktáknak, azt nem kutatom. Az akták megvannak, hozzájuk férhet bárki, a ki a dolog iránt érdeklődik. Hogy Ballagi Aladár ur sem ez aktákról, sem az az említett lap ide vágó közléséről nem tudott, azon nincs mit csodálkozni. Hisz a ki ismeri történetírói működését, az tudja, hogy rendszerint olyan dolgokról szokott írni, melyekről vajmi kevésbé van tájékozva. **Acsády Ignác.**

Ónody és a t.-löki zsidók.

T.-Lök zsidósága erkölcsi kötelességének érzete ama nagyhirü (?) drezdai beszéd megjelenése után az abban foglalt meggyalázással és községi viszonyaik szándékolt elferdítésével szemben álláspontját nyíltan kifejtteni, nehogy az agyonhallgatás az Ónody által elmondott és világgá bocsátott rágalmak valószínűségének legtávolabbi látszatára engedjen következtetni. Azonban véleménykülömbőség merült fel a község kebelében, minélfogva elmaradt Ugyanis számosan nem akarták Ónodyt oly fontos személynek elismerni, kinek szavaira érdemes volna reflektálni.

Pedig megtámadott becsületük azt kívánta volna, hogy a tiszta igazságon alapuló tényállással megismertessék a nagy közönséget, kívánta volna ezt a közvélemény szigoru de igazságos ítélőszéke.

Az igazság érdekében bátorkodom tehát — miután Lököt és zsidóságát igen jól ismerem — Ónody beszédének ezekre vonatkozó passusait megczáfolni, mert oly alaptalan, rosszakaratu koholmányokat elhallgatni valódi bűn volna.

Mielőtt a tulajdonképeni tárgyra áttérek, nem lesz talán érdektelen elmondani, miért tűzte ki éppen a löki

zsidókat céltáblájával: Szolgabíró korában történt, hogy egy Hartmann nevű zsidó szabót husvét 1. napján elzárattott, mivel kocsisának dolmányát elég jókor el nem készíthette. Miután a község előljárója hiába kérte kibocsátását, a zsidók kiszabadították és egy 13 vádpontot tartalmazó jelentést adtak be önkényes eljárásáról a nyíregyházi kir. törvényszéknek az emberi jognak érvényt szerzendők és el is lett ítélve 100 frt pénzbírságra, ill. 20 napi fogságra. A per lefolyása alatt jónak látta azonban lemondását beadni, nehogy a letétellel járó szégyent hárítsa magára. Akkor bosszút esküdhett és most irtó háborút izen nekik és hitrokonaiknak. Azért fájlalja oly keserűn, hogy az eszlári ügyben nem ott indított meg a vizsgálat, azért bánja, hogy az ottani zsidó templom nem tétetett színhelyévé az ásatásoknak és nyomozásoknak.

Ezen szép terve ugyan dugába dőlt. Hiába, az Ónody-féle szépséges remények sorsa hasonló a légbe szálló füsttével és a sötét ködével; enyészet az ő osztályrészük. Valamiut ezek a tiszta nap sugarai előtt semmivé válnak, úgy azoknak is az igazság napja előtt okvetlenül veszniök kell.

Ónody beszédéből kitűnik, hogy nem igen válogatós az eszközökben, melyeket alávaló célja elérésére felhasznál. Az antiszemitaik rendszeren nem elvből cselekszenek, hanem aljas önérdékből. Így pl. Ónody sem törődik az igazsággal, midőn azt mondja; „hogy Lököt galicziai zsidók lakják, hogy élénk összeköttetésben állanak Galicziával, hogy onnan oda mennek holmi ajánló levelek szerzése végett.“ Nincsen ott még jesibah sem, nemhogy Mekhája volna a zsidóknak. Az igazság az, hogy egy-kettő kivétellel — kikről megengedem, hogy Galicziából származhattak oda — mindnyáján ott születtek, mely tények igaz voltát azon földben porladozó őseik 100 évesnél régibb sírkövei napnál világosabban hirdetik, bizonyítja továbbá azon körülmény, hogy a löki zsidóság nagyobb része tisztán, zamatosan beszéli a magyar nyelvet és óriási haladásokat tesz a magyarosodás terén.

Nem lehet szó nélkül hagyni Ónody azon ámitási kísérletét sem, hogy „a löki lakosság legnagyobb mérvben elnyomással van fenyegetve.“ Bizony nem igaz az! Sőt ellenkezőleg örvendetesen tapasztalható, hogy a löki lakosság zöme, hála istennek, a legnagyobb jóllétnek örvend, a zsidósággal mind testvérrel és meghitt baráttal nemcsak hogy békés lábón áll, hanem legszebb, mondhatni példászerű egyetértésben él, (Hiába áskálódtak egyes lelketlen izgatók a lefolyt válságos időkben, rájuk sem hederítettek Lökön) a keresztény a zsidónak tanácsát kikéri, viszont ennek szóval és tettel szolgál. Nem szegény ott a nép, hanem mások szegények.

A löki zsidóságnak az ugynevezett álhulla és az egész ügy iránt való érdeklődésére vonatkozólag megjegyzésem az, hogy igenis néhány szabolcsmegyei antiszemita tanusított szerfölött nagy érdekeltiséget, azok közt volt nagy sürgős forgás (hihetőleg nem volt inyökre, hogy a hullakifogás estéjén az első megtekintetés alkalmával mindenki hitte, hogy az eltűnt leányával azonos). Ónodyt is elég gyakran volt szerencsénk látni, mikoriban ott folyt a vizsgálat.

A zsidóság csak azért nem foglalt el közönyös állást az ügy lefolyásával szemben mert mindig ott látták bizonyos urak kezét és eszét, kik erőnek erejével ritualis büntényt szerettek volna kideríteni, kiknek jellemével összeférhető a legszentebb jognak és legtisztább igazságnak nyakaszegése, kik képesek lennének a hófehérséget ördögfeketévé varázsolni. Akad Szabolcsmegyében olyan néhány ur. Gyakran láttunk a „Függetlenség“ és kontárkodó társai fénykorában uri embereket örömsugárzó arcczal futkosni mint valami olympiai nektárt magokba sziván a sok hazug hirt, midőn az ismert hullacsempészet szédelgése volt napi renden.

Annak illusztrálására, mily silány argumentumokkal lépnek fel antiszemitaik, mily hitvány fegyverekhez nyulnak embertelen dühökben, felemlitem még e helyütt, hogy

Tisza-Eszláron „nem 200 zsidó működik a szegény nép kiszorolásán“, hanem hogy ott mindössze 35—40 zsidó család lakik, kik közül 3 csakolyan bérlő mint Ónody, a többi pedig becsületes mesterség vagy napszám után keresi keserves kenyerét.

A hadkötelezettség kijátszását is szőnyegre hozta Ónody a híres kongresszuson (?) Ebbe — megvallom — nem szólhatok. Az olyasmit — ha ugyan történik — titokban üzik. Egyébiránt azon sulyos vád szerintem inkább a szolgabíroságot és jegyzőséget, szóval az illető ellenőrző közegeket terheli kötelességmálasztással, mint akik a hadköteles azonosságáról a felelősséget viselik. Hiszen elég erélyes volt Ónody szolgabíró korában, miért nem szüntette meg az oly sajnós büntetésreméltó állapotokat, ha annyira szíven lekszik a haza érdeke?

Föl nem foghatják azon a vidéken, hol Ónodyt igen is jól ismerik, mint foglalkozhatik ő kulturkérdések megoldásával, mily tulajdonoknál fogva aspirálhat ő a „népboldogító“ névre? (mert az antiszemitizmus dicső bajnokai kétségkívül a humanizmus, jog és igazság szent háromságának zászlóját lobogtatják.)

Azt sem értik sehogy sem, hogy mint lehet oly rossz fogalma a zsidókról, holott őt ugyan egy zsidó se meg nem csalta, se uzsoráskodás által vagyontát nem pusztította. Jó volna megszívlelnie a „nosce te ipsum“-ot, egy-egy pillantást vetni multjára és önmagában keresni elkeseredett vak gyűlöletének okait.

De mit törődnek az antiszemitaik a józan ész követelményeivel? Az ő hirök meg van alapítva. Jóllehet a Drezdában szerzett babérkoszoru csak az ő felséges homlokukat disziti, kiknek agyában oly hóbortos ördögi rögeszmék kergetik egymást, mint minőknek végrehajtásán ők kontárkodtak, csak azokat illeti meg, kik arczátlanul a németnek és magyarnak, de az egész világnak szemébe zuditják az ostoba koholmányok és badar sületlenségek egész halmazát, kik nem átallják a híres magyar loyaltást, a művelt külföld előtt a fajgyűlölet szenyfoltjával bemocskolni, kik elsötétítik a magyarnak jó hirnevét, becsületét és civilizációját és arra vetemednek, hogy saját nemzetük és hazájuk homlokára a barbarizmus gyalázatos bélyegét rásüssék lelketlen izgató beszédeik által.

Avagy dicsőségére válnak hazánknak az oly képviselők, kik Solymosi Eszter arczképével ungot berket bekóborolnak, hogy bünös üzelmüknek reklámot csináljanak?

Rosinger Márton.

A reformkérdés.

Mióta a t-eszlári „bünténynek“ keresztelt odiozus ügy úgy elmérgesedett, hogy a „független érzelmeiről“ ismeretes Verhovay, lapjának több példányban való elárushatása céljából, minden számban legalább 3—4 hasábnyi förmedvényt közöl ez esetről: több ízben és sok oldalról merült fel azon eszme, hogy a zsidók vallását a korszellemnek megfelelőleg reformálni kell. Ugy látszik, azon jóakarát vezérli az ezen eszmeért, lelkesülő és megtestesítésén fáradozó hitsorsosokat, hogy a zsidó vallás reformálása által eleje vétessék minden ellenséges feltevésnek, amely vallásunk gyakorlatának mostani módjában látszólag gyökerezik.

Eltekintve attól, hogy ezen — máskülönben nagyon is korszerű — vallási reformkérdést (?) épen akkor vetették fel, amikor a zsidó vallás ellen annyi alap- és jogtalan támadás intéztetett és a dolgok illetén állása úgy tüntethetné fel a reformkérdésnek zsidó részről való felvetését, mintha ezt az ellenséges támadásoktól való megfélemlés sugallta volna: maga a mód, amelylyel a reformálás keresztülvitele szándékolatik, élénken emlékeztet a szerencsétlen 1867-iki kongresszusra — Szerencsétlennek nevezem a kongresszust, mert ez volt a magyarországi zsidóság meghasonlásának oka. A zsidóság egyik része alávetette

azt vagy dölyfösen megvetik, vagy egyszerűen ártalmatlanná teszik.

Tudtunkkal felekezeti ügyekben eddig sem voltak a fővárosi zsidók a kezdeményezők, tehát most se várják tőlök, hogy a mozgalom élére álljanak. Szerintünk legcélszerűbb volna, ha a nagyváradi, nagy-kanizsai, pécsi vagy aradi hitsorsosok indítanák meg a mozgalmat s vennék kezökbe az ügyet, sőt még azt is tanácsoljuk, hogy az előértekezlet is vidéken folyjon. Ebbeli tanácsunkra különös okunk van, melyet, ha tette kerül a sor, nem mulasztunk el e helyütt elmondani.

A konferencia teendőiről szólni még korán volna; hadd öltön előbb a dolog testet s akkor majd elmondjuk a munkaprogramra vonatkozó nézeteinket is. Anynyit azonban már előre is megjegyzünk — s ez éppen a második pont, melyben dr. Szigetivel egyet nem értünk — vallási reformokról ott tanácskozni nem szabad, ha az értekezletet meddővé tenni nem akarják.

Tehát munkára fel!

A bazini vérvád.

Nem akarok a most folyó antiszemita hajszokba elegyedni s tisztán egy tény fölemlítésére szoritkozom, melyről a történeti igazság érdekében nem lesz fölösleges megemlékezni. A bazini eset, mely 1529-ben történt, az utóbbi időben több ízben fölemlített, legutobb dr. Béllagi Aladár ur, Ballagi Mór, az érdemes bibliafordító és nyelvész fia és állítólagos történetíró által. Épen most tartotta időszakos egyik heti lapban, mely a nép számára készül, közzétenni a muzeum egyik régi német nyomtatványának magyar fordítását, melyben el van mondva, hogy 1529-ben a zsidók Bazin városában egy keresztény fiugyermeket rituáliter meggyilkoltak, miért is a bazini zsidók, a kik tiz évnél idősebbek voltak, mind megölettek. Ballagi ur bevezetésében mindenféle dajkameséről beszél ugyan, melyet a zsidókról hisznek. Tőle azonban többet lehetett volna várni s valóban meglepett, hogy épen ő emlegeti ezeket a „dajkameséket“ a nélkül, hogy határozottan és kereken rámutatna alaptalan voltukra. 1507-ben Pfefferkorn János kikerestelkedett zsidó, korának legnagyobb zsidóüldözője, Judenspiegel című munkát irt, melyben minden képzelhető vádat emel a zsidók ellen. Egyet azonban ő is a leghatározottabban kijelent: élesen tiltakozik azon vád ellen, mintha a zsidók keresztény vért használnának s azért keresztény gyermekeket ölnének meg. E vád ellen még az ő lelkiismerete is föllázadt, ő is szükségesnek tartotta a dajkamesét megfelelően visszautasítani. Ez a különbség a tizenhatodik század zsidó származásu antiszemitái és a modernek közt.

A mi azonban nem lepett meg Ballagi Aladár urtól, noha történetírónak tartja magát, az az, hogy nem tudja, hogy a bazini esetre vonatkozó hivatalos akták még ma is megvannak s így a történetírónak, ha csakugyan az igazságot keresi, van alkalma az ügyet igaz mivoltában megismerni. Nem kell egyetlen régi röpiratra szoritkoznia, hanem átkutathatja magukat az egykoru aktákat. Történetírótól meg is várhatni, hogy habár „nehány adat“ közlésére szoritkozik, ez adatokat legalább hiteles és megbízható forrásból merítse. Miféle történetíró lenne az, aki háromszáz év mulva a tiszta-eszlári esetről csak a Magyar Állam közléseit mutatná be a helyett, hogy a rendelkezésére álló hivatalos aktákból meritené adatait. Ballagi ur annál inkább tudhatta volna, hogy a bazini pör aktái megvannak, mert épen 1882. jun. 4-én jelent meg ez esetről nagyérdékű közlés az Augsburgi Allg. Ztg. mellékletén. A cikkben is el van mondva, hogy az illető ak-

ták a közös pénzügyminiszterium levéltárában vannak következő felirattal: „Examen und Urteil über die Juden zu Bösing in Ungarn, die einen Christenbuben 9 Jahre alt mit vielen Wunden gemartert und gemordet haben, worauf alle Juden, Weiber, Töchter, Dienstboten, so über zehn Jahre alt waren, hingerichtet wurden.“

Ez akták alapján az ismert német lap röviden elmondta a bazini esetet. Czikke ezen része fordításban így hangzik: „Farkas bazini gróf pénzzel tartozott Estlein Ausch ottani zsidónak, továbbá néhány más zsidónak Marcheggben, Alsó-Ausztriában. Szabadulni akart az adósságtól, még pedig úgy, hogy hitelezőit elteszi láb alól. Farkas gróf tehát egy öreg feleszü asszonyt egy keresztény gyermekkel, a ki nem is az asszonyé volt, eltávoztatott Bazinból. Midőn ez megtörtént s a szülők gyermeköket keresni kezdtek, Farkas gróf vádat emelt a zsidók ellen. Erre a nép házaikba tört s rabolni és pusztítani kezdett. Estlein Ausch fogságra vettetett, kintpadra vonatott, hogy vallomást csikarjanak ki tőle. Azt vallotta, a mit akartak és kívántak, a többek közt azt is, hogy a marcheggi zsidók szintén bűntársai.

Erre az összes zsidók, kik életöket futással meg nem mentették, máglyára vettek. Ezen Farkas gróf Marcheggben akarta művét folytatni. A bécsi zsidók azonban 1529. jan. 12-én Ferdinand császárhoz fordultak azon kérelemmel, vizsgálta meg az ügyet. A császár Linczből, hol akkor időzött, 1529. junius 21-én elrendelte, hogy a vádolt marcheggi zsidók Salm Miklós gróf császári főkapitánynak — a vaskezűnek — adassanak át, hogy ő vigye a pert, s hozza meg az ítéletet. Midőn a pör még folyamatban volt, a Bécsből üzleti dolgokban ide-oda vándorló zsidók megtalálták az eltűnt asszonyt a gyermekkel együtt, mely állítólag megöletett, mire magától értetődőleg a pör is véget ért. Minő sors érte e tetteért Farkas grótot, az az aktákból nem tűnik ki.“

Igy adja elő az augsburgi Allg. Ztg. f. é. junius 4-ki száma a sokat emlegetett bazini esetet. Csakugyan megfelel-e ez előadás az aktáknak, azt nem kutatom. Az akták megvannak, hozzájuk férhet bárki, a ki a dolog iránt érdeklődik. Hogy Ballagi Aladár ur sem ez aktákról, sem az az említett lap ide vágó közléséről nem tudott, azon nincs mit csodálkozni. Hisz a ki ismeri történetírói működését, az tudja, hogy rendszerint olyan dolgokról szokott írni, melyekről vajmi kevéssé van tájékozva. **Acsády Ignác.**

Ónody és a t.-löki zsidók.

T.-Lök zsidósága erkölcsi kötelességének érzete ama nagyhirű (?) drezdai beszéd megjelenése után az abban foglalt meggyalázással és községi viszonyaik szándékolt elferdítésével szemben álláspontját nyíltan kifejteni, nehogy az agyonhallgatás az Ónody által elmondott és világgá bocsátott rágalmak valószínűségének legtávolabbi látszatára engedjen következtetni. Azonban véleménykülömbőség merült fel a község kebelében, minélfogva elmaradt Ugyanis számosan nem akarták Ónodyt oly fontos személynek elismerni, kinek szavaira érdemes volna reflektálni.

Pedig megtámadott becsületük azt kívánta volna, hogy a tiszta igazságon alapuló tényállással megismertessék a nagy közönséget, kívánta volna ezt a közvélemény szigoru de igazságos ítélőszéke.

Az igazság érdekében bátorkodom tehát — miután Lököt és zsidóságát igen jól ismerem — Ónody beszédének ezekre vonatkozó passusait megczáfolni, mert oly alaptalan, rosszakaratu koholmányokat elhallgatni valódi bűn volna.

Mielőtt a tulajdonképeni tárgyra áttérek, nem lesz talán érdektelen elmondani, miért tűzte ki éppen a löki

zsidókat céltablájával: Szolgabíró korában történt, hogy egy Hartmann nevű zsidó szabót husvét 1. napján elzárattott, mivel kocsisának dolmányát elég jókor el nem készíthette. Miután a község előljárója hiába kérte kibocsátását, a zsidók kiszabadították és egy 13 vádpontot tartalmazó jelentést adtak be önkényes eljárásáról a nyíregyházi kir. törvényszéknek az emberi jognak érvényt szerzendők és el is lett ítélve 100 frt pénzbírságra, ill. 20 napi fogságra. A per lefolyása alatt jónak látta azonban lemondását beadni, nehogy a letétellel járó szégyent háritsa magára. Akkor bosszút esküdhettett és most irtó háborút izen nekik és hitrokonaiknak. Azért fájlalja oly keserűn, hogy az eszlári ügyben nem ott indított meg a vizsgálat, azért bánja, hogy az ottani zsidó templom nem tétetett színhelyévé az ásatásoknak és nyomozásoknak.

Ezen szép terve ugyan dugába dőlt. Hiába, az Ónody-féle szépséges remények sorsa hasonló a légebe szálló füsttel és a sötét ködével; enyészett az ő osztályrészük. Valamiut ezek a tiszta nap sugarai előtt semmivé válnak, ugy azoknak is az igazság napja előtt okvetlenül veszniök kell.

Ónody beszédéből kitűnik, hogy nem igen válogatós az eszközökben, melyeket alávaló célja elérésére felhasznál. Az antiszemitaik rendszeren nem elvből cselekszenek, hanem aljas önérdékből. Így pl. Ónody sem törődik az igazsággal, midőn azt mondja; „hogy Lököt galicziai zsidók lakják, hogy élénk összeköttetésben állanak Galicziával, hogy onnan oda mennek holmi ajánló levelek szerzése végett.“ Nincsen ott még jesibah sem, nemhogy Mekhája volna a zsidóknak. Az igazság az, hogy egy-kettő kivétellel — kikről megengedem, hogy Galicziából származhattak oda — mindnyáján ott születtek, mely tények igaz voltát azon földben porladozó őseik 100 évesnél régibb sirkövei napnál világosabban hirdetik, bizonyítja továbbá azon körülmény, hogy a löki zsidóság nagyobb része tisztán, zamatosan beszéli a magyar nyelvet és óriási haladásokat tesz a magyarosodás terén.

Nem lehet szó nélkül hagyni Ónody azon ámitási kísérletét sem, hogy „a löki lakosság legnagyobb mérvben elnyomással van fenyegetve.“ Bizony nem igaz az! Sőt ellenkezőleg örvendetesen tapasztalható, hogy a löki lakosság zöme, hála istennek, a legnagyobb jóllétnek örvend, a zsidósággal mind testvérrel és meghitt barátal nemcsak hogy békés lábón áll, hanem legszebb, mondhatni példászerű egyetértésben él, (Hiába áskálódtak egyes lelketlen izgatók a lefolyt válságos időkben, rájuk sem hederítettek Lökön) a keresztény a zsidónak tanácsát kikéri, viszont ennek szóval és tettel szolgál. Nem szegény ott a nép, hanem mások szegények.

A löki zsidóságnak az ugynevezett álhulla és az egész ügy iránt való érdeklődésére vonatkozólag megjegyzésem az, hogy igenis néhány szabolcsmegyei antiszemita tanusított szerfölött nagy érdekeltséget, azok közt volt nagy sürgés forgás (hihetőleg nem volt inyökre, hogy a hullakifogás estéjén az első megtekintetés alkalmával mindenki hitte, hogy az eltűnt leányával azonos). Ónodyt is elég gyakran volt szerencsénk látni, mikoriban ott folyt a vizsgálat.

A zsidóság csak azért nem foglalt el közönyös állást az ügy lefolyásával szemben mert mindig ott látták bizonyos urak kezét és eszét, kik erőnek erejével ritualis büntényt szerettek volna kideríteni, kiknek jellemével összeférhető a legszentebb jognak és legtisztább igazságnak nyakaszege, kik képesek lennének a hófehérséget ördögfeletévé varázsolni. Akad Szabolcsmegyében olyan néhány ur. Gyakran láttunk a „Függetlenség“ és kontárkodó társai fénykorában uri embereket örömsugárzó arcczal futkosni mint valami olympiai nektárt magokba szíván a sok hazug hirt, midőn az ismert hullacsempész szédelgése volt napi renden.

Annak illusztrálására, mily silány argumentumokkal lépnek fel antiszemitaik, mily hitvány fegyverekhez nyulnak embertelen dühökben, felemlitem még e helyütt, hogy

Tisza-Eszláron „nem 200 zsidó működik a szegény nép kiszorolásán“, hanem hogy ott mindössze 35—40 zsidó család lakik, kik közül 3 csakolyan bérlő mint Ónody, a többi pedig becsületes mesterség vagy napszám után keresi keserves kenyerét.

A hadkötelezettség kijátszását is szőnyegre hozta Ónody a híres kongresszuson (?) Ebbe — megvallom — nem szólhatok. Az olyasmit — ha ugyan történik — titokban üzik. Egyébiránt azon sulyos vád szerintem inkább a szolgabíróságot és jegyzőséget, szóval az illető ellenőrző közegeket terheli kötelességmálasztással, mint akik a hadköteles azonosságáról a felelősséget viselik. Hiszen elég erélyes volt Ónody szolgabíró korában, miért nem szüntette meg az oly sajnós büntetésreméltó állapotokat, ha annyira szíven lekszik a haza érdeke?

Föl nem foghatják azon a vidéken, hol Ónodyt igen is jól ismerik, mint foglalkozhatik ő kulturkérdések megoldásával, mily tulajdonoknál fogva aspirálhat ő a „népboldogító“ névre? (mert az antiszemitizmus dicső bajnokai kétségkívül a humanizmus, jog és igazság szent háromságának zászlóját lobogtatják.)

Azt sem értik sehogy sem, hogy mint lehet oly rossz fogalma a zsidókról, holott őt ugyan egy zsidó se meg nem csalta, se uzsoráskodás által vagyonát nem pusztította. Jó volna megszívlelnie a „nosce te ipsum“-ot, egy-egy pillantást vetni multjára és önmagában keresni elkeseredett vak gyűlöletének okait.

De mit törődnek az antiszemitaik a józan ész követelményeivel? Az ő hirök meg van alapítva. Jóllehet a Drezdában szerzett babérkoszoru csak az ő felséges homlokukat disziti, kiknek agyában oly hóbortos ördögi rögeszmék kergetik egymást, mint minőknek végrehajtásán ők kontárkodtak, csak azokat illeti meg, kik arcátlanul a németnek és magyarnak, de az egész világnak szemébe zuditják az ostoba koholmányok és badar sületlenségek egész halmazát, kik nem átalják a híres magyar loyaltást, a művelt külföld előtt a fajgyűlölet szenyfoltjával bemocskolni, kik elsötétítik a magyarnak jó hirnevét, becsületét és civilizatióját és arra vetemednek, hogy saját nemzetük és hazájuk homlokára a barbarizmus gyalázatos bélyegét rásüssék lelketlen izgató beszédek által.

Avagy dicsőségére válnak hazánknak az oly képviselők, kik Solymosi Eszter arczképével ungot berket bekóborolnak, hogy bünös üzelmüknek reclámot csináljanak?

Rosinger Márton.

A reformkérdés.

Mióta a t-eszlári „bünténynek“ keresztelt odiozus ügy úgy elmérgesedett, hogy a „független érzelmeiről“ ismeretes Verhovay, lapjának több példányban való elárusíthatása céljából, minden számban legalább 3—4 hasábnyi förmedvényt közöl ez esetről: több ízben és sok oldalról merült fel azon eszme, hogy a zsidók vallását a korszellemnek megfelelőleg reformálni kell. Ugy látszik, azon jóakarát vezérli az ezen eszmeért, lelkesülő és megtestesítésén fáradozó hitsorsosokat, hogy a zsidó vallás reformálása által eleje vétessék minden ellenséges feltevésnek, amely vallásunk gyakorlatának mostani módjában látszólag gyökerezik.

Eltekintve attól, hogy ezen — máskülönben nagyon is korszerű — vallási reformkérdést (?) épen akkor vetették fel, amikor a zsidó vallás ellen annyi alap- és jogtalan támadás intéztetett és a dolgok illetén állása úgy tüntethetné fel a reformkérdésnek zsidó részről való felvetését, mintha ezt az ellenséges támadásoktól való megfélemlés sugallta volna: maga a mód, amelylyel a reformálás keresztülvitele szándékoltatik, élénken emlékeztet a szerencsétlen 1867-iki kongresszusra — Szerencsétlennek nevezem a kongresszust, mert ez volt a magyarországi zsidóság meghasonlásának oka. A zsidóság egyik része alávetette

magát a kongresszus határozatainak, a másik része tiltakozott ezen határozatok ellen és így az azelőtt még egységes zsidóság két pártra szakadt, amelyek nemcsak, hogy békében nem éltek, hanem többnyire élethalál harcztot vívtak egymás ellen. Sőt még akkor sem teljesítették az összetartozandóság kötelességeit, amikor közös érdekeik forogtak kérdésben. Avagy képes volt-e maga a tiszta-eszlári eset, amely oly fenyegető állásba helyezte az összes zsidóság ellenét, arra birni a pártokat, hogy a kongresszus által köztük keletkezett űrt áthidalva, egy összetartó egészszé tömörüljenek és mint egységes vallásfelekezeti védekezzenek azon alaptalan és jogtalan vádak ellen, amelyekkel az összes zsidóságot illették?

És mire vezetne ily körülmények között a vallási reformációt kimondó zsinat, amelyen 300—400 ember jelennek meg? Arra vezetne, hogy az eddigi 2 pártból lenne 3—4 párt. A most meglevő pártok okvetlenül megmaradnának, azután keletkeznék egy újabb párt, amely a reformáció végett összeülő zsinat határozatait fogadná el és keletkezhetnék talán még egy párt, amely másféle reformokat létesítene.

És vajjon nem eléggé sajnós-e már a mostani pártálás? Nem kellene-e inkább azon lennünk, hogy a most létező pártok tömörüljenek egységes párttá, mint azon munkálkodni, hogy ezen 600,000 ember még több pártra is szakadjon? Avagy képes lesz-e a zsinaton megjelenendő néhány ember a Magyarországon lakó összes zsidókat arra birni, hogy csakis az általuk reformált vallást kövessék?

Még azon esetben sem volna ez lehetséges, ha a zsidóságnál pártról szó sem volna. Mert én úgy vagyok meggyőződve, hogy a vallási reformációt csakis az idő maga hozhatja meg. Látjuk, hogy alig néhány év óta a zsidó vallást egy esek önmaguknak nagyon is reformálták és ezen reformációnak mai napság vajmi sokan hódolnak már, mert ez felfogásuknak és körülményeiknek megfelel. Ezen reformációt maguk a körülmények és az értelmi képesség terjesztik, anélkül, hogy a zsidók több pártra való szakadásától ez által csak legkevésbé lehetne tartani. Nem a reformációt, hanem a felvilágosodottságot kell terjeszteni hitsorsosaink között, mert a felvilágosodott ember nem gyakorolja és nem gyakorolhatja a vallást úgy, amint azt az ósrégi hagyomány által sokan előírottnak hiszik; hanem csak olyképen gyakorolhatja a felvilágosodott, művelt ember vallását, amint ezt a korszellemből folyó saját meggyőződése, saját észbeli tehetsége és körülményei megengedik.

Amily káros lehetne az, ha egy ujonnan létesítendő vallást bizonyos szabályok közé szorítanák; époly károsnak tartom azt, ha a létező vallást általánosságban szabályozzák. A mai korban csakis a természet törvényein kell, hogy minden vallás alapuljon. Ezt bizonyítja az, hogy minden független ember csak azt követi a vallásból, ami természetes észével összefér és nem azt, amit a szabályok előírnak. Ne a vallást bolygassuk tehát, hanem inkább hassunk oda, hogy oly emberek, amelyek egy és ugyanazon vallásfelekezethez ugyan, de mégis külön-külön vallási párthoz tartoznak, egy testületté tömörüljenek. Ne akarjuk szabályokkal előírni, hogy kiki mit higgyen a vallásból és mit ne, mit kövessen és mit ne kövessen, hanem bizzuk ezt mindenkinek természetes felfogására, észbeli tehetségére. Ne a vallási reformáció, hanem a felvilágosodottság és műveltség terjesztésén fáradozzunk s akkor a reformációt majd megteremti maga az idő, maguk a körülmények, de különösen maga a felvilágosodottság.

Szontagh Jenő.
szolnoki tanító.

Bibliafejtegetési tanulmányok.

Irta: Steiner Ignác, Léván.

(Vége.)

Mindezekről megemlékezik a költő ezen szavakban: „Isten az én világosságom és segedelmem, kitől félek? Isten az én életem erőssége, kitől rettegek? Mikor reám támadának a gonoszok, hogy testemet emészszenek, az én háborgatóim s ellenségeim; — megütközének és elhullanak.“ Valóban csak egy felsőbb hatalom menthette meg Jochannant a véstől, mely egész családját eltemette. Nagyon ügyesen van alkalmazva a בקרב עלי כורעים kifejezés, mert ez utóbbi szó*) barátot és gonosztevőt is jelent. Ptolemaeus neve többé nem fordul elő a történetben, de mint zoltárunk bevezetéséből következtetni lehet, az ammoniták közt isten büntető keze utolérte őt. Nem is képzelhető az másként, mert hol maradna akkor az ő igazságossága. De ha Ptolomaeus nem aratta utálatos tettének gyümölcsét, a halottak mégsem voltak életre támaszthatók. Ezeknek szentel a költő egy fájdalomtelt emléket. „Mert atyám és anyám elhagytak engemet!“ Oly könnyű s mégis lehetetlen volt őket megmenteni. Több emberismeret, egy kevés óvatosság, és Simon elkerüli a tört! Elhagyták, hogy többé vissza ne térjenek. Mily különböző érzelmek kergethették egymást a költő szívében: szeretet, kegyelet s lesujtott remény. „De Isten ótalmába fogad.“ Isten ótalmára szüksége is volt Jochannannak, mert legkisebb baj volt az, mely őt Ptolomaeus részéről fenyegette. Antiochus Sidetes, syriai király hatalmas sereggel becsapott az országba s pusztítva nyomult a fővárosig. Jochannan, bizva az erős várfalakban, védelmi állást vón. A megszállás sokáig tartott, míg végre a hadakozó felek békére léptek. Antiochus nagyobb pénzösszeg által megnyerelve, kitakarodott az országból. „Ha táborát is szállt ellenem, meg nem ijedt szívem, ha háboru támad ellenem, én mégis bizakodom.“ Jochannan a megszállás tartama alatt bizonyára nem egyszer buzgó imával fohászkozott az Ur házában. Később is minduntalan arra iparkodott, hogy az isteni tiszteletet emelje, eszményesítse. Ekkor támadhatott benne a vágy: „Egy dolgot kértem istentől, ezt keresem: hogy lakhassam az Ur házában éltem fogytáig, láthassam isten kegyelmét és nézhessem az ő szentélyét . . . És most fejem felemelkedik ellenségeimen szertekörül. . .“ Jochannan békét nyervén a syriaiaktól az ország határait kiszélesbitette, a samaritánok templomát leromboltatta, sőt az edomitákat a zsidó vallás elfogadására kényszerítette. Talán ez utóbbi eseményre céloz e versszak: יִזְכְּרוּ בְּאֵהָלוֹ זְבוּחַ תְּרוּעָה. Már egyszer látták a זְבוּחַ תְּרוּעָה szójáték alkalmazását. Nem lehetne זְבוּחַ תְּרוּעָה barát szóból kifejtteni? Jákob és Edom, kik örökös surlódásban éltek, végre-valahára kibékültek, az idősebb meghajolt a fiatalabb előtt, a két testvér közösen mutatta be áldozatát az Urnak, a főpap, mint e két testvérm nemzet közös képviselője dicsénekeiben azt mondja tehát: „Sátorában társas áldozatot hozok.“ Mert זְבוּחַ תְּרוּעָה némely magyarázók szerint nemcsak „kürtcsengést és hadirivalgást,“ hanem „barátságot, társaságot“ is jelent.

Hogy Jochannan Antiochustól aránylag előnyös békét nyert, hogy ez utóbbi hosszas ostromlás alatt a judaeabeliek erejét megtörni, a várat bevenni és a nép főnökét kézre keríteni nem tudta, azt bizonyosan az akkori felfogás szerint a templom mentő erejének is tulajdonították. Éme meggyőződés kifejezést nyer e mondatban: „Mert kunyhójába rejt el engem a vész napján, eltakar sátra rejtekében, sziklára fölemel.“ A hajdankori várívás a magasságban összpontosult, ha a várfalak magasak voltak, a vivóknak még magasabb tornyot kellett fölláztatniok, de akkora tornyot, mint a szikla, senki sem építhetett, nagyon találó kép-

*) A ezére és seva közti csekély különbség a kiejtésnél alig vehető észre.

let tehát: „Sziklára fölemel.“ Ez ellen semminemű hadimesterség nem használt, a sziklavár bevehetetlennek tartott.

Ha a pillanatnyi veszély el is volt háritva, a szégyenfolt megmaradt az országon, mert Jochannan vasallusi viszonyban maradt Syria királyával. Ugy látszik, hogy ez utóbbi nem igen bizott Jochannanban, mert tőle tuszokot követelt és Jochannan, hogy a király bizalmát megnyerje, annál szorosabban csatlakozott hozzá, sőt a parthusok elleni hadjáratára el is kísérté. A bizalmatlankodás valószínűleg lelkiismeretlen árulók műve lehetett. Ezekre czéloz a költő eme szavakkal: „Ne adj által engem zsarnokim boszuvágyának, mert hamis tanuk keltek föl ellenem és ki erőszakot lehel.“

Már akkor meghasonlott az ország közvéleménye. A nép zöme és az irástudók a pharizaeusok, a hatalmasok és gazdagok, a sadducaeusok pártját képezték. A főpap eleinte az előbbieken részén volt, de később a sadducaeusok pártja felé hajolt. Ez által az államot sarkaiban megrendítette. Belvillongás, polgárháboru lön e ballépés következménye, mi végre az ország bukását vonta maga után. De zsoltárunk megírásánál a sadducaeusok pártja csak alakulófélben volt, és a főpap még nem változtatta volt meggyőződését. A sadducaeusok egyik tana szerint az embernek pályája halálánál végződik, a feltámadást, lélek halhatatlanságát mind a bibliában nem gyökerezőt, nem ismerték el. A zsoltárköltő ezen tant isten igazságosságával össze nem férhetőnek tartja, mert így a צדיק ורע לו ellenvetésre csakugyan feleletet nem adhatnánk. Aki ilyeneket vall, az isten jóságát is tagadja, azért istenben való bizalomra buzdít, az ő jósága a halál után sem szünik meg. „Ha nem hittem volna isten jóságát látni az élet országában... (hogy bizhatnám benne?) Várj istenre, légy erős, és szived bátor legyen, igen legyen istenhez reménységed.“ (l. 116. zsoltár 7—9. v.)

Szaporítottam a szót, mert egy egész korszakot kellett felölelnem, hogy a költemény historiai hátterét elötvüntessen. Eredménykép fölállithatjuk: 1) A 27. zsoltárnak a szerzője Dávid nem lehet. 2) Az egész tartalom egy kardforgató főpapra vall. 3) Ezen főpap bizonyossággal határos valószínűséggel Jochannan Hyrkan.

LEVELEZÉSEK.

Somogy-Szobb, 1882. októberhavában.

Megkondult a népet boldogító nagy harang megyénkben is! Nemes Józsa lelkész ur megirigyelte Istóczy és Ónody dicsőségét s ő nem nézheti összetett kezekkel, mikép emelkednek mások a hallhatatlanság dicső fokáig. Tette tehát: „Itt az idő, most vagy soha,“ így gondolkodik ő is. Ha Ónody egy nap alatt világhírű emberré lett, miért ne lehetne ő hirneves emberré? Az ő neve már ismeretes is és hozzá még a szeretett vallásnak képviselője, Lelkész ő, és hiveit arra oktathatja, a mit meggyőződése sugall. Testvériség és felebaráti szeretet helyett taníthat ő fagyüloletet és megvetést, s izgathat kedve szerint „hisz a czél szentesíti az eszközt.“

Az ismert „szatmári“ körirat tárgyalásánál már megismertette magát, megmondta épületes beszédében: „hogy neki fél kenyere a hazudás és rágalmazás.“ Antiszemita testestől-lelkestől és inkább szeretné a zsidókat ma, mint holnap felfalni. S nem is rajta mult, hogy ez még meg nem történt.

Beszélt is már hiveinek eleget erről a dicső munkáról, megmondta nekik: „minő jó volna a zsidókat nálunk is „muzska“ módra felfalni, vagy humánosan elbánva velök, Palaestinába átplántálni. De ezek a zsidók oly szívós természetűek, hogy egy pap izgatasára rá sem hederitenek

és korántsem hagyják magukat egy szószátyár kedveért átültetni, mint valami növény.

Rossz idők jártak biz Nemes lelkész uramra, mert a szatmári körirat óta nem beszélhetett a nyilvánosság előtt; s nem hirdethet hazafias (?) érzelmeit! Pedig de szeretett volna ő is oda lépni Ónody mellé az országházban s elmondani az ő mondókáját s kifejezni aggodalmait. Jaj de ez az alkotmányos kormány nem engedi őt oda menni és még csak ide haza sem cselekedhetik úgy, mint szeretné. „Bárcsak Muszkaországban volnánk!“ „Azonban boru után derül az ég!“ Nagy esemény zavarta fel Nemes lelkész uramat is bus melázásából.

Az „európai“ népboldogítók össze gyülekeztek Drezdában és azon tanácskoztak, mikép lehetne a keresztény népnek oly jó étvágyat csinálni, hogy a zsidók öregét és apraját felfalhassák.

Biz ez nehéz munka és alig ha fel nem kopik ettől az álluk. A nép higgadtan gondolkodik és józan észszel cselekszik s azért nem is engedi magát néhány szószátyár által elragadni oly cselekvésre, mely reá csak szégyent és kárt hozna; jól tudja a nép, hogy az antiszemitismus csak néhány hülye agynak a szüleménye és hogy csak eszközül szemelték ki. Csalás, ámitás és izgatás az egész.

De azért Nemes lelkész ur, még nem mond le népboldogító eszméiről, csak azért sem, mert nem engedheti egészen oda másnak a dicsőség terét. Neki is megvan a maga hiúsága, ő is halhatatlan akar lenni az antiszemitismus könyvében, s alig várta a drezdai zsidófalók gyülésének lezajlását, azonnal átültette a népboldogító eszméket Drezdából — Kaposvárra.

Összehívja megyénkbeli elvtársait „egy bizalmas értekezletre“ Kibocsájt vagy 100 meghívót és megjelennek 20—22-en. Szegény lelkész ur! hogy megijedhetett, midőn a terembe lépett, zsufolt termet várt és alig szoríthat 20 elvtársával kezét. Azok a hűtlenek nem jöttek el.

Szomoruan előadja, hogy ő megfelelt hazafiui (?) kötelességének, összehívta a gyülést és a többi teendők fölött most csak tanácskozni kell.

Hogy mit végzett ezen érdemes gyülés, arról keveset tudunk, mert oly bizalmas volt a tárgyalás, hogy a nyilvánosságra semmi sem szivárgott ki belőle.

Nem is szólánk mi semmit sem ezen gyülestről, mert biztosan tudjuk, hogy megyénkbeli csak is a higvelejü és orruknál tovább nem látó polgárok sorakoztak Nemes lelkész zászlaja alá.

De fájlaljuk, hogy megyénkben, hol eddig testvériség és béke uralkodott, szintén gyökeret verhetett Istóczyék tévtana. Sajnáljuk pedig azt, hogy az áramlat oly férfiakat is magával ragad, a minő Chernel Gyula.

Chernel eddig csak a testvériség, szabadság és egyenlőség zászlaját fennen hordozó emberek sorában volt található. S ime hova került! Ott fityeg neve az antiszemitismus ponyváján, oly elvet hirdet, mely szégyent és homályt borít ezen dicső névre. Dicső napok hova tüntetek le; mikor a „Chernelék“ kardot kötve, délczeg paripán ülve vágtattak a csatatérre, dicsőséget szerzendők a hazának és önmaguknak, nemes eszközt használva nemes czélok elérésére.

S mit tesz dicső utódok? Szövetkezik egy pár szószátyárral és hazafiui érzelmeit fagyüloletté engedi változtatni. Oh világozság hová tüntél le, miért sötétül el a láthatár!

Chernel Gyula is derék hazafi, jól tudjuk mi azt, hogy szivén hordja hazájának jóllétét és nem szeretné oly mozgalomnak kitenni, mely anyagi és szellemi veszteséggel fenyegeti; nem is erre fáj az ő foga. — Szereti a zsidókat is, legalább ezt regélték legjobb barátai is. Dicsőséget és fényt (!) akar szerezni a Chernel névnek, s azért csapott fel antiszemita elnöknek, mert a kaposvári antiszemita gyülésen, miután Nemes lelkész ur már megfelelt hazafiui

kötelességének, ő lett elnökké megválasztva. — Valóban dicső állás egy Chernel számára!

És miért lett Chernel Gyula antiszemita? Azt is jól tudjuk, meg is sugjuk neki, mert hátha ő már el is felejtette. — Nem elvi meggyőződés, mit ő fennen hirdet, nem is a zsidó vallás elleni gyűlölet. — Hát mi? Bizony csak irigység!

De mondjuk el az okát!

Chernel Gyula Kaposvárrott járván (az időre határozottan nem emlékszünk) szemközt jön vele egy négyes fogat. Megállítja és kérdi a bakon ülő kocsist: Kie ez a csinos fogat?

Mire a kocsis fenhangon azt feleli, Nagys. Inselet Ignác ur-é!

No ez már förtelmes egy dolog — zsidót nagyságotolni! Chernel uram nézete szerint ez jogbitorlás. Pedig nem úgy van. Igaz, a Chernelek véres háborukban szolgálták a hazát és azért nyerték a nagys. czimet, de lehet ám a hazát másképp is szolgálni és Inselet ur szolgált is: mert ő többet áldozott a népnevelésre és szegények segélyezésére, mint a „Chernelek“ hosszú évek során át. Ne vegye hát zokon Chernel ur, ha a zsidó is nagyságotlatik, mert meg lehet győződve, hogy nem érdem nélkül emelték ezen rangra.

Lépjen vissza Chernel ur ezen állásról, nem antiszemita zászlóra való a „Chernel“ név — méltóbb helyet is talál a társadalomban, hol valódi fény és dicsőség lesz osztályrésze!

Hagyjon fel az ily fajta népboldogító eszmékkel — mert bármennyire antiszemita is, azért Inselet mégis csak nagys. Inselet marad, kinek még emlékét is sok szegény és árva fogja áldani, és Chernel csak a zsidófalók elnöke lesz, kinek szava annyit ér, mint pusztába kiáltott szó!

Löb Simon,
tan. jel.

Ungvár, 1882. októberhó 8.

Mélyen tisztelt szerkesztő ur!

Becses lapja 39. számában „Kántor tanítók“ czime alatt csodálkozásának adott kifejezést, hogy az ungvári izr. népiskolánál üresedésbe jött állomás egy nem képesített tanítóval tölthetett be s kárhóztatja az eljárást különösen azért, mert az iskolaszék élén egy ügyvéd áll. — Legyen szabad a szerkesztő úrral tudatott fenti hirrel szemben kijelentem, hogy az alkalmazott egyén nem kántor,*) nem is képesített rendes tanító, hanem tisztán vallás s héber tanító, kinek más kötelessége nincsen, mint a meghatározott órákban a növendékeket a vallásban s héber nyelvben oktatni.

Más részről biztosíthatom t. szerkesztő urat, hogy én — mert a hozott hirben rólam lehetett szó — mint az iskolaszék elnöke ismerem kötelességemet s nem szorultam újdondásának figyelmeztetésére sőt az iskola szent ügyét akkor is hordanám szívemen, ha a törvény arra nem kötelezne. Igaz, hogy az iskolaszék nem választott képesített tanítót, de ennek indoka abban rejlik, mert Gábel Jakab volt tanító ur későn köszönt le tanító állomásáról s én — ki meg vagyok győződve, hogy az ungvári izr. népiskolának szüksége van egy gyakorlott, teljesen képesített tanítóra — nem akartam kitenni az iskolát annak a veszélynek, hogy az elhamarkodott választás által középszerű tehetséget nyerjen.

Az iskolaszék kimondotta tehát, hogy az 1882/83. év folyamán pályázatot hirdet, próba előadásokat fog tartatni s igyekezete oda fog irányulni, hogy egy jeles tanítóra szert tegyen. Nehogy pedig a megmaradt három tanító — kik az üresedésbe jött tanítói állomás betöltéséig az elemi iskola mind a négy osztályát vezetik, túl terheltessenek — szükségesnek találta az iskolaszék a vallás s héber nyelv tani-

tására egy külön tanítót választani, ki valószínűleg a képesített tanító megválasztása után is mint vallás tanító fog alkalmaztatni.

Vagyok teljes tisztelettel kész szolgálja

Reismann Bertalan.

Paks, 1882. október hó 9.

Tisztelt szerkesztő ur;

Becses lapjának 40. száma kezemhez jutott; a mit e sorok bekezdésében csak azért említek fel, mert igen sajnálom, hogy az egész ארבעה חסד חסד számot el nem olvashattam. Bocsánatot ezen kifejezésért, de a mint a hozám érkezett példányból megértettem ön ugyan magyarosan rá tudja verni a מלקות-t az antiszemiták kimondhatatlanjára. De szerintem ez még mind semmi az antiszemiták nak; mert itt azon elvet, hogy: „פן יוסיף להכות, ונקלה“ „csak azért sem lehet tekintetbe venni, mivel Pharaokint oly átkodottak, hogy a tizedik csapásig meg nem puhulnak. A szükség parancsolja tehát, hogy résen álljunk, hogy kövessük azon elvet הפרו תורה לך“ No, de talán el is tértem eredeti levelezői célomtól; én tulajdonképen csak hitközségi állapotainkról, iskoláinkról akarok némi jelentést tenni. Elmondom tehát lehető röviden, hogy b. lapja szük keretét túl ne terheljem. Mi orthodox zsidók vagyunk a szó szoros értelmében, othodoxok, a mennyiben a 300 családú községben vagy 50 talmud tudó van, a kik abban találják büszkeségüket, hogy gyermekeiket a nyilvános iskolában a thorában alaposan taníttatják. Továbbá azon elvből kiindulva, hogy „יפה תלמוד תורה עם ד“ nagyon szeretik, hogy gyermekeik az egészen magyarosított iskolában a világi tantárgyakban alapos oktatást nyernek. Többet mondok: ezen zsidó iskola élén egy születésére nézve halasi, de itteni lakos Kellner Gerzson nevű iskolaszéki elnök áll, a kiből az iskola oly támogatást nyer, a minőt széles e hazában keresni kell; erre csakugyan elmondhatjuk: כבודו ירבה בישראל; Kellner Gerson ur anynyira tudja magát azonosítani a tanítótestülettel és a modern iskola szellemével, hogy ezen kiváló tulajdonságánál fogva nemcsak vallásfelekezetének, hanem mint tősgyökeres magyar, a magyar hazának is dicséretére válik. Nincs szándékomban senkit ócsárolni, vagy egyeseknek tömjenezni; de az igazat megvallva, ugynevezett haladó párti községeinkben az iskolaszéki elnökök többnyire vagy doktorok, a kik, habár a tudományban otthonosak, de a felekezeti szellemet ignorálják, vagy közönséges parvenu ignoransok, a kik csak uri tekintélyüket érvényesítik, s a szent ügynek csak hátrányára vannak. Nem így van nálunk; nevezett iskolaszéki elnök meg tudja találni azon arany hidat, mely képes a vallást, a tudománnyal összekötni. És valljuk meg az igazat, ha sem az egyik, sem a másik szélsőségre nem vetemedtünk volna, ha eleitől fegva fontolva haladtunk volna; nem értük volna meg azt az időt, hogy Izrael két táborra szakadt volna. Adja az ég, hogy a mint naponta elmondjuk אהרן ה' אהרן; úgy Izrael is legyen אהרן.

Feledi.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Dr. Kohut Sándor nagyváradi főrabbi, a helybeli izraelita kongresszusi hitközség sas-utczai „Czion“ templomában a sátoros ünnep alkalmából tartatni szokott „halottak emlékezete“ isteni tiszteletnél az 1848/49. évi önvédelmi harc vértanúiról is megemlékezett következő szavakkal: „Kegyeletesen emlékezünk meg az önvédelmi harcban elesettekről, kik érettünk vérezték el, kik a haza, a szabadság, a jog és az igazság védelméért

léptek a dicsőség útjáról vérpadra. Így különösen megemlékezünk városunk szeretett fáról: Szacsva Imréről, Nagyvárad város első országgyűlési képviselőről; kegyeletesen emlékezünk meg gróf Batthyány Lajosról, az első független, felelős, magyar miniszterium elnökéről, továbbá a 13 aradi vértanuról, névszerint: Kiss Ernő, Aulich Lajos, Damjanich János, Nagy Sándor József, gr. Vécsey Károly, Török Ignác, Lahner György, Knezics Károly, Pöltenberg Ernő, gr. Leiningen-Weszterburg Károly, Schweidel József, Dessewffy Arisztid és Lázár Vilmosról, kiknek gyászos kiszenvédésök 33-dik évfordulóját kegyelettel üljük meg a zsinagógában is, mert nemzeti halottaink ezek, kik hálás megörökítésre jogos igényeket tarthatnak, jóllehet a multakra már fátyolt vetettünk. De a mit elfelejteni soha sem szabad, az azon gondolat megmegujtása, hogy e dicsők porai a haza szent földével vegyültek, ama szent földdel, melyet a haza elidegeníthetetlen szent javaiérti küzdelemben zsidók és nemzsidók vére áztatott egyaránt. A halálban egyesültek a valláskülömbözések. Vajha az életnek is ilyen kiegyenlítő kezét láthatnók mielőbb! Vajha a vértanuk kiontott véreből az egyetértés szelleme, a vallásos türelmesség védő nemtője szülemének mielőbb, hogy a drága hazának ne legyenek többé mostoha gyermekei és olyanoknak ne is tartassanak! vedd föl, óh Istenem, a dicsőültek lelkeit üdvözítő közeledbe, adj nekik örök boldogságot és lelki üdvösséget!

Negyedszázados jubilaum. A hitszónoklat nagymestere, s nagyhirű tudós, dr. Jellinek Adolf bécsi lelkész f. hó 4-én ülte meg lelkipásztorkodásának huszonötödik évfordulóját. Községe mindent elkövetett, hogy az ünnepély minél díszesebbé váljék. A jubilálónak templombeli ülését virágokkal és disznővényekkel ékesítették, a kántor pedig egy külön ezen ünnepélyre szerkesztett „Mi seberach-ot“ mondott az ünnepeltre. Az isteni tisztelet után számos küldöttség tisztegette nála s a világ minden tájáról érkeztek hozzá üdvözlő sürgönyök, csak a pesti hitközség felekezett meg arról, hogy a nagy tudósnak gratuláljon, pedig megérdemelte, hogy a magyar főváros hitközsége is megemlékezzék róla, ha egyébert nem is, legalább azért, mert már több ízben gyönyörködtette a helybeli zsidó hiveket beszédeivel. Fogadja tehát a jubilans általunk a magyar zsidóság legjobb szerencsekívánatait, mert úgy vagyunk meggyőződve, hogy tudományának fénysugarai a magyar zsidóságra is hatottak jótékonyan. Vajha engedné a mindenható, hogy az érdemes férfi még igen sokáig éljen zavartalan boldogságban közséje és egész Izrael üdvére!

Magyar Technah. Löffler és Weisz czeglédi hitoktatók egy igen üdvös vállalatot fázadoznak, ugyanis magyar technah akarnak a zsidó magyar nők számára kiadni s erre nézve szét is küzdötték már előfizetésre való felhívásukat, melyet lapunk t. olvasói közül szintén többen kaptak mellékletképpen legutóbbi számunkkal. A menyire a szerzőket ismerjük, csak jót várhatunk tőlük, miért is szives figyelmébe, illetőleg támogatásába ajánljuk a szóban levő mávet lapunk olvasóinak is. A munka ára kötve 50 kr., melyre szerkesztőségünk is vállal el megrendeléseket.

A zsidókérdés mint reclam. Wurda veszprémi kereskedő egészen új módot ajánl a zsidókérdés megoldására. Nevezett utóbbi időben a czukor és paprika árulás mellett bankár üzletet is visz s mert az ily nemű üzletek ma nap-ság a reclamat nem nélkülözhetik, ő is ezen eszközhöz nyul, hogy a t. cz. publikumot arra figyelmeztesse, hogy ő nála nemcsak czukrot és paprikát takaró papírt, hanem ígérvényeket s még egyéb szerencsepapírt is lehet kapni. De úgy látszik a t. cz. publikum nem igen tódul W. bankárüzletébe, mert az Egyetértésben közzé tett hirdetésében figyelmezteti a keresztény világot, hogy a keresztény ban-

károk azért nem boldogulhatnak úgy mint a zsidók, mert a keresztények nem vásárolnak kizárólag keresztény kereskedőknél. Ha a keresztények majd úgy tartanak özsze mint a zsidók, azonnal békés uton meg lesz oldva a zsidó kérdés. Mégis csak furfangos ember az a veszprémi bankár!

— **Izraelita hitsorsos** polgártársaink iskolaügye — így mond a B. Ujfalun megjelenő Sárrét — megint stagnál, a mennyiben mind ez ideig nincs alkalmas helyisége iskoláiknak (?) Most ennek hiányában a tanítás is (hacsak megint zugiskolában nem?) valószínűen szünetel, mely pedig kiszámíthatatlan káros befolyással van a növendékek előhaladására. Jó volna talán már egyszer kissé komolyabban venni az iskolaügyet azoknak, kiket e dolog közelebb-ről érdekel.

— **Tiszaeszlár Bukarestben.** Bukarestből írják lapunknak: A tiszanszlári eset alkalmából bizonyára érdekelni fogja a zsidó magyar közönséget a következő eset, melyet az itt megjelenő „Aparatoral“ közöl: „Egy Ratinetzki nevű zsidó, aki a Primavere (tavasz) utca 29-ik számú házában lakik és varró üzletet tart, ez üzletében egy 10—11 éves keresztény leányt is foglalkoztatott, de minthogy rendetlenül jött, az üzletéből elbocsátotta. Mult hétfőn a nevezett leánnyal két nő jött Ratinetzkihez és annak nejeüél tudakozódtak, hogy ez a leány volt-e náluk az üzletben alkalmazva? Utóbbi igenlő válaszára azt kérdezte a két elegánsan öltözött nő, hogy miért vettek az ártatlan gyermek testéből vért? és erre két a gyermekén ejtett sebet mutattak Ratinetzkiné asszonynak. A sebek egyike a gyermek vállán, a másik a gyermek testén volt látható. A két hölgy fenyegette Ratinetzkinét, hogy nagyon rossz dolga lesz, ha nem tesz töredelmes vallomást. Ratinetzkiné azt válaszolta, hogy a leányka elbocsátásakor a legjobb egészségnek örvendett és hogy ő azt öt hét óta többé nem is látta. Alig hogy ez történt, jött a leányka nagynénje és sirt és rimázkodott, hogy a kis leány testéből vért vettek. Egy órával később pedig megállt a ház előtt egy kocsi, a melyből egy rendőrbiztos felszólította Ratinetzkinét, hogy haladéktalanul kövesse őt a rendőri hivatalba. A szegény asszony ijedtében elájult és midőn ismét föleszmélt, felszólította őt a rendőrhiztos, hogy tegyen töredelmes vallomást, mit ha teljesít, semmi bántalma nem fog lenni, míg ellenkező esetben, úgy magát, mint hitsorsosait nagy veszélynek teszi ki. „Mert ez civilista — mondá a biztos — a ki ott a kotsiba ül, abból a tömegeből való, a mely egy mellékutczában egy borzasztó zsidómészárlást akar rendezni.“ A szegény nő erre a rendőri hivatalba ment, hol a rendőrigazgató és egy államügyész által hallgattatott ki. Ratinetzkiné előadta, hogy a leányka csakugyan üzletében szolgált, de hogy ő azt már ezelőtt öt héttel elbocsátotta. E vallomás után a leányka nagynénje a teremből kiküldetett. Most a leánykát kérdezte az államügyész bizalmat gerjesztő szelidséggel, hogy mondja el minden félelem nélkül, hogy mi történt vele, de igazat szóljon, mert különben az isten örökre megveri, a törvényszék pedig szigoruan meg fogja büntetni. A kérdezett leányka az ügyész kérdésére kitérő válaszokat adott, végre kiderült, hogy az egész koholmány volt. A zsidónőt szabadon bocsátották, míg a leánykát és annak nagynénjét pedig a rendőri épületben visszatartották s midőn a napokban Bukarest legkitünőbb hét orvosa megvizsgálta a leányt, konstatáltatott: 1., hogy a sebek szándékosan ejtettek a leányka testén, de miután az erőszaknak semmi nyomát sem látni. több mint bizonyos, hogy a leányka maga egyezett bele abba, hogy sebeket ejtsenek testén és pedig vállán és mellén; 2. pedig konstatáltatott az, hogy a sebek nem öt hetesek, hanem csak öt naposak. Ezeu orvosi véleményadás után újból kihallgattattak úgy az öreg nő, a leány nagynénje, mint a leányka és nagy nehezen bevallották, hogy az öreg asszony sebezte meg a leánykát ennek beleegyezésével. Midőn kérdezték, hogy miért tették azt? azt felelte az öreg nő: „pénzt akartunk kicsikarni a zsidó-

tól.“ Most az öreg asszonyság, mint a fiatal leányka szépen hüvösön várják, míg a bukaresti törvénytörvényesek fenyítő osztálya ítéletet fog mondani.

— **Antiszemita a vidéken.** Pancsován a napokban falragaszokat találtak e felirással: „Ne vásároljatok a zsidóktól! Üldözd a zsidót!“ Hason tartalmu röpiratok is nagyban terjesztettek a városban. A hatóság erélyesen nyomozza a tetteseket.

— **A zsidókérdés a lemergi tartománygyűlésen** tegnapi szintén napirendre került. A tartománygyűlés tárgyalván Merunovicz azon indítványát, hogy a zsidóközsegek viszonyai szabályoztassanak, higgadt vita után elfogadta a bizottság azon indítványát, hogy a kormány szólíttassék fel a zsidóság jogviszonyainak minden tekintetben való szabályozására, nevezetesen a hitközségek azon elv fentartása mellett való szervezésére, hogy a hitközségi elnököknek minden olyan cselekedet megtiltassék, mely a polgári és közigazgatási törvények számára fentartott térre kiterjed. — Zucker képviselő kijelentette, hogy egyetért az indítványban elmondottakkal, azután rokonszenvvel fogadott beszédben megczáfolta azon állításokat, melyeket Merunovicz a zsidók ellen felhozott. Az egész vita nyugodtan és botrány nélkül folyt le.

Pozsony, okt. 11. Holnapra rendkívüli városi közgyűlés van egybehiva, melynek napirendjére a városi hivatalnokok által a zsidóellenes zavargások alkalmával követett eljárás megbirálása van kitűzve.

— **Pályázat.** Aradmegyébe, Székudvarra egy tanítóképezdét végzett izr. nevelő kerestetik három fiú mellé, kik közül egy az I-ső, egy a II dik és egy a III-ik polgári osztályt végezi. Fizetés: 250 frt. egy polgári esztendőre, lakás és teljes ellátás. Az állás azonnal elfoglalandó. Az ezen állást elnyerni óhajtok felszerelt kérvényüket Szőllősy Károly polgári iskolai tanárhoz Aradra küldjék.

Szerkesztői posta.

W. J. Ungvár. Megjegyzését a lap zártakor vettem, úgy, hogy bővebb információra már nem volt elegendő időm; nézetem szerint azonban nem állja ki egészen a sarat. Minthogy nem én vagyok a cikk írója, átszolgáltattam a megjegyzést az illető munkatársuoknak, a ki bizonyára nem fog késni megadni rá a választ; de ha ő nem tenné, megteszem majd én a következő számban. Addig tessék türelemmel lenni.

St. J. B.-Ujfalu. Ha a számokat visszaküldötte volna, el is jutottak volna hozzánk, mi azonban egyetlenegy sem kaptunk vissza. De azért se baj. Rossz koldus, ki egy ház nélkül el nem lehet.

L. L. Abauj-Szántó. Remélem, hogy igazolással ismét jóvá tettem mindent. Szívvelyes üdvölet.

Sch. Zs. N.-Kálló. Megkaptam; köszönet.

A. M. Szigetvár. Elvárom, hogy szavának ura lesz.

W. K. Nagyvárad. Furcsa, hogy még megszólalni is restel; én, mint tudja, nem voltam rest, arról pedig nem tehetek, hogy tartós nem volt.

A. A. Nagyvárad. Megkaptam; fogadja köszönetemet. A melléklet már megvolt kedden. Hát az én ügyemben történik-e valami?

Sz. J. Szolnok. Vezércikkem meg fogja magyarázni, miért halasztottam a dolgot.

Dr. Sz. M. Irsa. A lapokat elküldöttem, remélem, hogy rendeltetésük helyére fognak jutni.

R. M. T.-Lök. A kért számokat elküldöttem; talán lehet most valamit tenni.

Fr. M. Budapest. Több helyről is emeltek panaszt az ön által kárhözott cikk ellen. Ha én itthon vagyok, nem kerül ilyesmi a lapba, mert jóllehet egyik feladata lapomnak a kebelünkben elharapódzott hibákat ostorozni, mit alkalomadtán meg is teszek, de valótlán vádakkal még ellenségünket sem szabad illetni. A cikkirő különben maga is belátta, hogy elvette a súlykot s azt egyik következő cikkben meg is vallotta, de az elröpi-tett szó, különben ha festékekkel tapasztjuk a papírra, nehezen visszavonható. Mert érdekemben van, hogy az önhöz hasonló orth. hitfeleink is olvassák a lapot, újból biztosítom, hogy nemesak az orthodoxok, de bárki ellen irányított valótlán vádakkal, míg én szerkesztem e lapot, helyt nem fogok adni.

Dr. Kr. L. és Dr. L. A. ügyv. Szabadka, Kl. Gy. Kecskemét, E. J. ügyv. Gyöngyös, Kl. G. T.-Szt.-György pr. Szigetvár, Klein S. Szendrő, St. N. N.-Dorogh, E. J. rabbi Szarvas, Dr. E. Zs. ügyv. és Dr. B. F. Hm.-Vásárhely, E. J. Kunhegyes és K. M. Lenti ezennel utoljára felszólítjuk háromnegyedévi előfizetés hátralékuk beküldésére, különben teljes neveiket fogjuk megnevezni.

„A párisi cipőhöz.“

Valódi orosz bagaria eszímák,

Vizhathanságért jótállás.

Schwarz József.

Károly-körút, Károlykaszárnya 17. szám,

ajánlja gazdagon felszerelt cipőgyári raktárát, nagyban és kitesinyben, saját készítménye által legjobban és legelősebb árúknak elismerve, alapított 1866. évben.

Hölgyek számára:

Kommod cipők finom bőr vagy eberlasztángból	1	frt 20	król 1	frt 50	krig
Divatos kommod cipők bőr vagy eberlasztáng vagy csokorral vagy díszítéssel	1	70	2	20	20
Regatta legfinomabb oberlasztáng divatos és elegans	2	40	2	60	60
finom szalon-lakból úgy szinte eberlasztáng vagy kesztyű bőrrel legújabb készítés	2	70	2	90	90
Eberlasztáng zügos topán rímás talppal 6" magas szárral	3	40	4	—	—
Legfinomabb kesztyűbőr topán Szalonlak borítotttal 6" magas szárral	4	50	5	—	—
Igen finom zerge vagy Chagrin topán 6" magas szárral	3	40	3	90	90

Urak számára:

Kommod cipők igen finom bőrből	—	90	1	20	20
Legfinomabb maicezi borjúbőr zügos topán	4	—	4	50	50
Borjúbőr topán erős kettős talppal munkások számára	3	50	3	80	80
Regatta Lak vagy borjúbőről Szalonlak vagy borjúbőr zügos topán divatos és varrott talppal	4	50	5	—	—
Zerge vagy Chagrin topán erős talppal	4	—	4	50	50

Legnagyobb választék fi-leány és gyermek cipőkben, ugyszinte legdivatosabb ranczos eszímák mindenféle nagyságban. Vidéki megrendelések mérték vagy mintaczipő szerint utatavét mellet pontosan teljesítenek. A t. cz. közönség saját érdekében kértetik „A Párisi cipőhöz“ ezimet figyelembe venni. Részletes árjegyzék bármintve beküldetik.